

ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNING TURIZM SOHASIGA TA'SIRI: SWOT TAHLIL ASOSIDA

Xonkeldiyeva Mashhura Jaloliddin qizi

Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti,

4-kurs, Turizm yo'nalishi talabasi

Ilmiy rahbar: Sharofutdinov Iskandar.

CHDPU, Turizm kafedrası o'qituvchisi.

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy raqamli texnologiyalarning turizm sohasiga ta'siri SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) tahlil metodologiyasi asosida tizimli ravishda o'rganilgan. Tadqiqot axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, sun'iy intellekt, onlayn bron qilish tizimlari, mobil ilovalar va virtual reallik vositalarining turizm industriyasiga kiritgan sifat o'zgarishlarini qamrab oladi. Jahon turizm tashkiloti (UNWTO) va xalqaro ilmiy manbalardagi empirik ma'lumotlar asosida tahlil amalga oshirildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy texnologiyalar xizmat ko'rsatish sifatini oshiradi, marketing samaradorligini kuchaytiradi va global bozorga chiqish imkonini kengaytiradi. Shu bilan birga, kiberxavfsizlik muammolari, raqamli tengsizlik va texnologik qaramlik kabi strategik xavflar ham aniqlandi. Maqolada O'zbekiston turizm sohasini barqaror rivojlantirishda raqamli transformatsiyaning ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: zamonaviy texnologiyalar, turizm, raqamlashtirish, SWOT tahlil, sun'iy intellekt, onlayn platformalar, kiberxavfsizlik, smart turizm, raqamli transformatsiya, IoT.

Abstract: This article systematically examines the impact of modern digital technologies on the tourism sector based on SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) analysis methodology. The research encompasses qualitative changes brought by information and communication technologies, artificial intelligence, online booking systems, mobile applications, and virtual reality tools in the tourism industry. The analysis is based on empirical data from

the World Tourism Organization (UNWTO) and international scientific literature. Results indicate that modern technologies improve service quality, enhance marketing efficiency, and expand access to global markets. Strategic risks such as cybersecurity threats, digital inequality, and technological dependency were also identified. The article substantiates the strategic importance of digital transformation for the sustainable development of Uzbekistan's tourism sector.

Keywords: *modern technologies, tourism, digitalization, SWOT analysis, artificial intelligence, online platforms, cybersecurity, smart tourism, digital transformation, IoT.*

XXI asrda globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonlari jahon iqtisodiyotining barcha tarmoqlariga, xususan turizm sohasiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Turizm bugungi kunda nafaqat iqtisodiy daromad manbai, balki madaniy almashinuv va xalqaro hamkorlikning muhim vositasiga aylangan. Jahon turizm tashkiloti (UNWTO) ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda xalqaro turistlar soni 1,3 milliardga yetdi va global YaIM ga turizm sektori 9,1 foiz hissa qo'shdi. Bu raqamlar turizm sektorining milliy va xalqaro iqtisodiyot uchun strategik ahamiyatini belgilab beradi.

Zamonaviy texnologiyalarning jadal rivojlanishi turizm xizmatlarini ko'rsatish shakllari va mexanizmlarini tubdan o'zgartirdi. Phocuswire tadqiqot markazi tomonidan 152 mamlakatda o'tkazilgan so'rov natijalariga asosan, turizm kompaniyalarining 73 foizi raqamli transformatsiyani strategik ustuvor yo'nalish sifatida belgilaga. Bu ko'rsatkich texnologik innovatsiyalarning tarmoq uchun muhimligini yaqqol ifodalaydi.

Bugungi kunda turistlar sayohatni rejalashtirish, mehmonxona va transport xizmatlarini tanlash, yo'nalishlarni aniqlash hamda to'lovlarni amalga oshirish jarayonlarini raqamli platformalar orqali bajarishmoqda. Statista ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda onlayn turizm bozorining hajmi 800 milliard AQSh dollarini tashkil etdi va 2027-yilga kelib 1,3 trillion dollarga yetishi prognoz qilinmoqda. Booking.com, Airbnb va Expedia kabi platformalar global miqyosda xizmat ko'rsatib, an'anaviy turizm agentliklarining bozordagi o'rnini o'zgartirib yubordi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi — turizm sohasida zamonaviy texnologiyalarning o'рни va ta'sirini SWOT tahlil asosida o'rganish, mavjud imkoniyat va tahdidlarni aniqlash hamda O'zbekiston uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Raqamli texnologiyalar va turizm sohasining kesishuvini o'rganish bo'yicha ko'plab xorijiy tadqiqotlar mavjud. Buhalis va Law (2008) turizm sohasidagi axborot texnologiyalari evolyutsiyasini uchta bosqichga ajratib, uchinchi bosqich — internet va mobil texnologiyalarning tarqalishi — sohada inqilobiy o'zgarishlarga olib kelganini asoslab berdi. Mualliflar shuni ta'kidladiki, AKT turizm zanjirining barcha qismlarini — ta'minot, talab va vositachi tuzilmalarini — qayta shakllantirdi.

Sun'iy intellektning turizm sektoriga ta'siri bo'yicha McKinsey Global Institute (2023) tomonidan o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatadiki, AI tizimlari turizm kompaniyalarida operatsion xarajatlarni o'rtacha 22 foizga kamaytiradi va mijozlarni ushlab turish ko'rsatkichini 15 foizga oshiradi. Ayni paytda, chatbot-xizmatlaridan foydalanuvchi mehmonxonalar mijozlar qoniqishi indeksini (NPS) 12 ball oshirishi qayd etildi.

O'zbekiston bo'yicha esa Xolmirzaev (2021) va Rahmatova (2020) ishlarida mahalliy turizm kompaniyalarining raqamli tayyorgarligi darajasi tahlil qilingan. Ushbu tadqiqotlar mamlakatimizda raqamli infratuzilmaning rivojlanishi xalqaro andozalardan orqada qolayotganini, biroq so'nggi yillarda ijobiy dinamika kuzatilayotganini ko'rsatadi.

Ushbu tadqiqotda SWOT tahlil metodologiyasidan asosiy analitik vosita sifatida foydalanildi. SWOT — Strengths (Kuchli jihatlar), Weaknesses (Zaif jihatlar), Opportunities (Imkoniyatlar) va Threats (Tahdidlar) — so'zlarining qisqartmasi bo'lib, u tashkilot yoki soha holatini ichki va tashqi muhit nuqtayi nazaridan baholashda keng qo'llaniladi. Ushbu metodologiya ayniqsa tez o'zgaruvchan texnologik muhitda strategik qarorlar qabul qilishda samaralidir.

Tadqiqot uchun birlamchi va ikkilamchi manbalar to'plandi: UNWTO, World Economic Forum va Statista ma'lumotlar bazasidan statistik ko'rsatkichlar olindi; Scopus va Web of Science tizimlariga kiritilgan ilmiy maqolalar tahlil qilindi;

O'zbekiston Turizm va madaniy meros vazirligining rasmiy hisobotlari ko'rib chiqildi. Jami 45 ta ilmiy manba va 12 ta statistik hisobot asosida SWOT matritsasi shakllantirildi.

1-jadval. Turizm sohasida zamonaviy texnologiyalarning SWOT tatrisi

KUCHLI JIHATLAR (Strengths)	ZAIF JIHATLAR (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Xizmat ko'rsatish sifati va tezligini oshirish ✓ Onlayn bron qilish orqali shaffoflikni ta'minlash ✓ Katta hajmdagi ma'lumotlarni real vaqtda tahlil qilish ✓ Global auditoriyaga kirish imkoniyati ✓ Personallashtirilgan xizmat va AI yordamchi tizimlari ✓ Marketing samaradorligini oshirish 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Raqamli infratuzilmaning notekis rivojlanishi ✗ Internet sifati va tarqalishidagi hududiy farqlar ✗ Texnologik tizimlar ishdan chiqishi xavfi ✗ Raqamli savodxonlik darajasining pastligi ✗ Kichik korxonalar uchun yuqori kirishish xarajatlari ✗ Inson sezgirligining yo'qolishi xavfi
IMKONIYATLAR (Opportunities)	TAHDIDLAR (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> → Smart turizm va IoT texnologiyalarini rivojlantirish → Sun'iy intellekt orqali talab prognozini aniqlashtirish → Ekologik barqarorlikni raqamli nazorat qilish 	<ul style="list-style-type: none"> ⚠ Kiberxavfsizlik va ma'lumotlar o'g'irlanishi xavfi ⚠ Global platformalar bilan raqobatning kuchayishi ⚠ Raqamli tengsizlik va ma'lumotlar monopoliyasi

→ Metaverse va virtual sayohat imkoniyatlari	⚠ Texnologik qaramlik va innovatsion bog'liqlik
→ Blokchain orqali to'lov xavfsizligini oshirish	⚠ Kiberhujumlar natijasida reputatsion zarar
→ Kichik va o'rta biznes uchun yangi bozor imkoniyatlari	⚠ Ish o'rinlarining avtomatlashtirish natijasida qisqarishi

Manba: Muallif tomonidan UNWTO (2023), McKinsey (2023) va Statista (2024) ma'lumotlari asosida tuzilgan.

Kuchli jihatlar tahlili

Raqamli texnologiyalar turizm xizmatlari ko'rsatish jarayonini sezilarli darajada tezlashtirdi va soddalashtirdi. Phocuswire (2023) tadqiqotiga ko'ra, onlayn bron qilish tizimlari joriy etilgandan so'ng turizm kompaniyalarida mijoz xizmat vaqti 68 foizga qisqardi. Booking.com platformasi hozirda 220 dan ortiq mamlatda 28 million xonadon ob'yektini taklif etib, bir necha daqiqa ichida bron qilish imkonini yaratmoqda.

Sun'iy intellektga asoslangan chatbotlar va virtual yordamchilar mijozlar savollari va so'rovlarini 24/7 rejimida hal qilmoqda. IBM Institute for Business Value (2022) tadqiqoti shuni ko'rsatdiki, mehmonxonalarda AI chatbotlarini joriy etish xodimlar yuklamasini 35-40 foizga kamaytiradi va mijozlar qoniqish darajasini 20 foizga oshiradi.

. Zaif jihatlar tahlili

Raqamli infratuzilmaning notekis rivojlanishi asosiy to'siqlardan biri hisoblanadi. ITU (Xalqaro elektroaloqa ittifoqi) 2023-yilgi hisobotiga ko'ra, rivojlanayotgan mamlakatlarning 37 foizida yuqori tezlikli internet tarqalishi 30 foizdan past, bu esa raqamli xizmatlardan samarali foydalanishni cheklaydi. O'zbekistonda ham hududlar kesimida internetga ulanish sifatida sezilarli tafovutlar mavjud — shahar va qishloq hududlari o'rtasidagi farq 2,4 baravarga yetmoqda.

Raqamli savodxonlik darajasining pastligi ham muhim k'to'siq sanaladi. UNESCO (2022) ma'lumotlariga asosan, O'zbekistonda 50 yoshdan oshgan

aholining faqat 28 foizi onlayn xizmatlardan mustaqil ravishda foydalanish ko'nikmalariga ega. Bu holat, ayniqsa keksa avlod turistlar uchun raqamli xizmatlar cheklangan qolishiga olib keladi.

Imkoniyatlar tahlili

Smart turizm kontsepsiyasini rivojlantirish yirik imkoniyat sifatida ajralib turadi. Singapur tajribasi shuni ko'rsatadiki, IoT (Narsalar interneti) asosida qurilgan smart turizm tizimi turistlar oqimini boshqarish samaradorligini 45 foizga oshirib, ommaviy sayyohlik maydonlarida haddan ortiq to'planishni 30 foizga kamaytirdi [5]. Bunday yondashuv tarixiy-madaniy meros ob'ektlarini ko'plab saqlaydigan O'zbekiston uchun ayniqsa dolzarb.

Metaverse va virtual reallik texnologiyalari turizm sohasida tub yangilikni vujudga keltirmoqda. Goldman Sachs (2023) hisobotiga ko'ra, metaverse turizm bozori 2030-yilga kelib 360 milliard dollarga yetishi kutilmoqda [13]. Virtual sayyohlik potentsial turistlarga qaror qabul qilishdan oldin joyni ko'rish va tajriba olish imkonini beradi, bu esa konversiya darajasini 70 foizga oshirishi mumkin.

Blokchain texnologiyasi turizm to'lov tizimlarida shaffoflikni ta'minlash va firibgarliklarni kamaytirish uchun samarali vosita sifatida tan olindi. Deloitte (2023) tadqiqotiga ko'ra, blokchain asosidagi to'lov tizimlari turizm sektorida tranzaksiya xarajatlarini 2-3 foizdan 0,5 foizgacha tushirish imkonini beradi

Yirik global platformalar bilan raqobat mahalliy turizm kompaniyalari uchun jiddiy muammo bo'lib qolmoqda. Airbnb va Booking.com kabi platformalar mahalliy bozorlarning 60-70 foizini egallab olayotgani, kichik va o'rta turizm korxonalariga raqobat muhitini murakkablashtirmoqda [3]. Bu holat ayniqsa O'zbekiston kabi raqamli turizm bozori hali shakllanish bosqichida turgan mamlakatlarda kuchli salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Ish o'rinlarining avtomatlashtirish natijasida qisqarishi yana bir jiddiy tahdid hisoblanadi. World Economic Forum (2023) ma'lumotlariga ko'ra, 2027-yilga kelib turizm sektorida mavjud ish o'rinlarining 23 foizi avtomatlashtirish yoki AI evaziga o'zgarishi kutilmoqda [16]. Reregistratsiya, bronlash va qo'ng'iroq markazlari kabi sohalarda bu o'zgarishlar ayniqsa sezilarli bo'ladi.

SWOT tahlil natijalari zamonaviy texnologiyalar turizm sohasining rivojlanishida ustuvor strategik omil ekanligini yaqqol ko'rsatadi. Shu bilan birga, texnologik innovatsiyalarni barqaror va samarali joriy etish uchun bir qancha strategik chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur.

Birinchidan, raqamli infratuzilmani kuchaytirish bo'yicha davlat va xususiy sektorning birgalikdagi investitsiyalari zarur. O'zbekiston Respublikasining «Raqamli O'zbekiston — 2030» strategiyasi doirasida turizm hub zonalarida keng tarmoqli internet qurilishi va 5G tarmoqlarini rivojlantirish ustuvor yo'nalish sifatida belgilanishi maqsadga muvofiq.

Ikkinchidan, kiberxavfsizlik tizimini mustahkamlash talab etiladi. Buning uchun turizm kompaniyalari xodimlarini axborot xavfsizligi bo'yicha muntazam o'qitish, GDPR va mahalliy qonunchilik talablariga mos ma'lumotlarni himoya qilish tizimlari joriy etish, va ISO/IEC 27001 standartiga sertifikatlash tavsiya etiladi.

Uchinchidan, mahalliy turizm kompaniyalarini raqamli transformatsiya jarayonida davlat tomonidan qo'llash zarur. Soliq imtiyozlari, grant dasturlari va texnologik inkubatorlar orqali kichik va o'rta turizm korxonalarining raqamli salohiyatini oshirish mumkin. Xitoy tajribasi shuni ko'rsatadiki, davlat tomonidan turizm IT startaplarni qo'llab-quvvatlash dasturlari sohaning raqamli darajasini 5 yilda 40 foizga oshirdi.

Amalga oshirilgan SWOT tahlil va adabiyotlar sharhi asosida quyidagi xulosalar shakllandi:

Zamonaviy texnologiyalar turizm sohasini yangi sifat bosqichiga olib chiqayotgani ilmiy tadqiqotlar va empirik ma'lumotlar orqali isbotlandi. Onlayn platformalar, sun'iy intellekt, Big Data va IoT kabi texnologiyalar sohaning kuchli tomonlarini yanada mustahkamlamoqda.

Biroq texnologik transformatsiya faqat imkoniyat emas, balki jiddiy xavflarni ham o'z ichiga oladi. Kiberxavfsizlik, raqamli tengsizlik va ish o'rinlarining qisqarishi kabi muammolar oldini olish uchun proaktiv siyosat zarur.

O'zbekiston uchun raqamli turizm sohasi strategik rivojlanish yo'nalishi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. 2023-yilda mamlakat 6,7 million xorijiy turistni

qabul qilgani va ushbu ko'rsatkich yil sayin 20-25 foizga o'sib borayotgani raqamli transformatsiyani tezlashtirish zaruratini belgilaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.UNWTO (2023). Tourism Highlights: 2023 Edition. World Tourism Organization, Madrid. <https://doi.org/10.18111/9789284421152>
- 2.Phocuswire Research (2023). The State of Digital Transformation in Travel & Tourism. Northstar Travel Group, London.
- 3.Statista (2024). Online Travel Market — Worldwide. Statista Market Insights. Retrieved from <https://www.statista.com/outlook/mmo/travel-tourism/online-travel-booking/worldwide>
4. Buhalis, D., & Law, R. (2008). Progress in information technology and tourism management: 20 years on and 10 years after the Internet. *Tourism Management*, 29(4), 609–623. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2008.01.005>
- 5.Xolmirzaev, S. (2021). Turizmda raqamli texnologiyalarning roli va ahamiyati. Toshkent: O'zbekiston Turizm va Madaniy Meros Universiteti nashri.
- 6.Rahmatova, N. (2020). Turizm sohasining raqamlashtirilishi: nazariy va amaliy aspektlar. Samarqand: Fan va Ma'rifat.
- 7.Harvard Business Review (2022). How Hotels Are Using Big Data to Improve Revenue Management. HBR Analytics Services, Boston.